

Trolldalen – en unik hänglavskog i Mora-Orsa

En inventering av Bengt Oldhammer, Peter Turander och Birgitta Kvist under senhösten 2025

Naturskyddsföreningens skogsgrupp i Orsa

Trolldalen

När Naturskyddsföreningen 1986–1987 inventerade Anjosvarden och Stopån i Mora och Orsa kommuner uppmärksammades Trolldalen (figur 1) i rapporten **Väglös Vildmark**¹. Men området nämndes endast i förbigående med en enda kortfattad mening på en kartbilaga! I rapporten **Borderland Wilderness**² (2015) beskrevs området (sid 53) som en "oskyddad större hänglavskog...Sådana naturskogar var förr vanliga men är idag närmast unika...Detta är en av de sista stora hänglavskogarna av sitt slag i Mora".

Idag kan vi nog konstatera att det är Moras sista hänglavskog av denna storlek.

Sedan de första besöken 1986 har ytterst få artförekomster rapporterats från området. År 2020 avgränsade Skogsstyrelsen glädjande nog en större nyckelbiotop, men endast några få arter noterades (avgränsningen kunde dessutom ha varit bättre i västra och norra delen, se figur 31).

Senhösten 2025 bestämde sig undertecknade för att titta lite närmare på skogen. Vi gjorde fyra besök fram till 7 november. Totalt finns nu uppgifter om 46 rödlistade arter och signalarter, inklusive några arter i Fågeldirektivet bilaga 1. Plus en del sällsynta arter.

Figur 1. Trolldalen ligger väster om Unntorp och till större delen i Mora kommun. Den större sjön i öster heter Stentjärn.

Alla artfynd från 2025 är registrerade i Artportalen. Fyndplatserna framgår av figur 30 och 32. Av tidsskäl kunde inte alla fyndplatser av alla naturvårdsarter registreras – då hade det blivit betydligt fler prickar på kartorna!

För att läsaren av detta dokument på ett enkelt sätt ska få en uppfattning om hur området ser ut har vi lagt in ett antal miljöbilder från skogen, samt i slutet några illustrativa kartor.

¹ **Väglös Vildmark** (1988) – En skogsbiologisk inventering av Anjosvarden-Stopån. ISBN 0282-9827. 194 sidor. Två upplagor slutsålda. Finns bara på bibliotek.

² **Borderland Wilderness** (2015) – Skandinavien sydligaste vildmarker med Orsa, Mora och Rättvik som exempel. ISBN 978-91-637-8292-3. 96 sidor. Finns att ladda ner på nätet.

Vi vill med denna lilla inventeringsrapport upplysa Länsstyrelsen Dalarna, Mora och Orsa kommuner samt Skogsstyrelsen om de höga naturvärden som finns i området. Självklart måste skogen skyddas, även om vi förstår att det i dagsläget kan vara knepigt med tanke på de minst sagt snåla statliga anslagen för inköp av skog. Vi hoppas ändå att vederbörliga kontakter upprättas för dialog med markägarna.

Tyvärr har sentida avverkningar utförts precis intill området (se figur 33) på ett olyckligt sätt. Det inger oro för områdets framtid.

Det ska avslutningsvis påpekas att det på flera håll i Dyverdalens sluttning närmast Anjosvardens naturreservat finns högklassig naturskog som Skogsstyrelsen märkligt nog inte klassat som nyckelbiotop. Dessutom har skog klassad som naturvärde kalavverkats! Inte bra. Här krävs utan tvekan en uppdaterad naturvärdesbedömning av den kvarvarande kontinuitetsskogen med fokus på rödlistade arter och signalarter. Vi hoppas Mora kommun och Länsstyrelsen Dalarna på allvar tar dessa synpunkter i beaktande.

Bengt Oldhammer, Peter Turander och Birgitta Kvist

Den 9 november 2025

Naturskyddsföreningens skogsgrupp i Orsa

Figur 2. Hänglavskog med garnlav. Mäktiga imponerande och en idag högst ovanlig typ av skog. Samtliga foton i rapporten är tagna i området av Bengt Oldhammer 2025, om inte annat anges.

Figur 3. Ymnigt med garnlav på en gran i inventeringsområdet. Sådana här miljöer är idag ovanliga och finns idag i stort sett endast kvar i naturreservat av hög klass nedanför fjällskogen. Mängder av platser med garnlav finns i inventeringsområdet men dessa har av tidsskäl inte registrerats.

Figur 4-5. Hänslavskog i södra delen av inventeringsområdet och nedan i norra delen av området.

Figur 6-7. Fler bilder på hänqlavskog i södra delen och nedan i norra delen av området intill en dalgång/ravin.

Figur 8-9. Området är rikt på död ved. Till höger på bilden ovan spår av spillkråka i en av lågorna.

Figur 10-11. Död ved av olika ålder och grovlek. Här finns många rödlistade arter. Nedan födosök av spillkråka i gammal granlåga.

Figur 12-13. Sotticka och brandticka.

Figur 14-15. Trådticka är en signalart. På granen ses även spår efter tretåig hackspett. Nedan vitmossav.

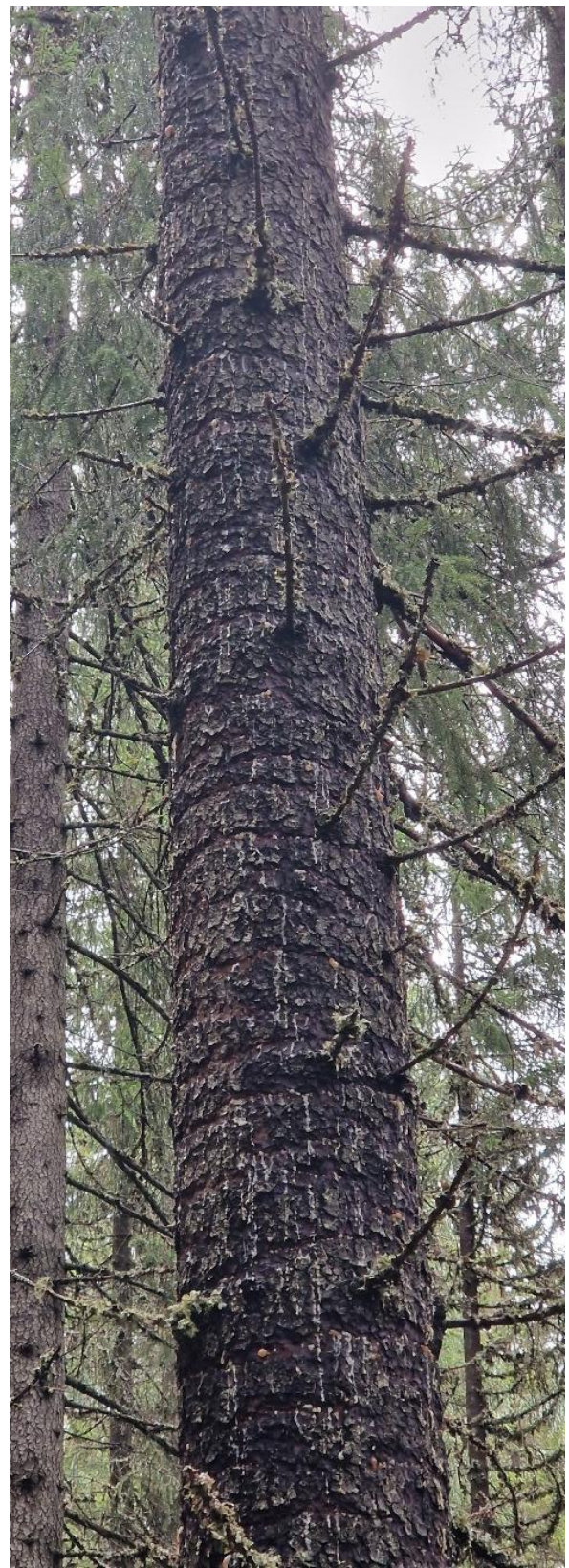
Figur 16. Sälg med lunglav.

Figur 17. De små svamparna som ligger på en annan svamp heter taggticka.

Figur 18. Ringhack av tretåig hackspett är ett säkert tecken på att arten håller till i skogen året runt. Här ringar på tall.

Figur 19-20. Ringhack av savsugande tretåig hackspett är ett säkert tecken på att arten håller till i skogen året runt. Här ringar på en gran där vänstra bilden är trädets nedre del och högra bilden dess övre del. Hackspetten kan födosöka efter sav på dessa ringar i årtionden.

Figur 21-22. Bronshjon är en signalart. Här syns hur en hackspett gjort inhugg och födosök överst på bilden. Nedan knärot som är rödlistad och finns på många platser i området och med rika förekomster.

Figur 23. Knärot överlever inte på kalhyggen då den har ett ytligt rotsystem.

Figur 24. Det är gott om örtrika bäckar och sumpdrog i sluttningen. Här ett parti med mycket kärrfibbla som är en E-art i Skogsstyrelsens signalartslista. De visar på speciella ståndorter som i kombination med andra miljöförhållanden eller andra arter kan visa på höga naturvärden. I östra delen av inventeringsområdet finns ett diabasstråk.

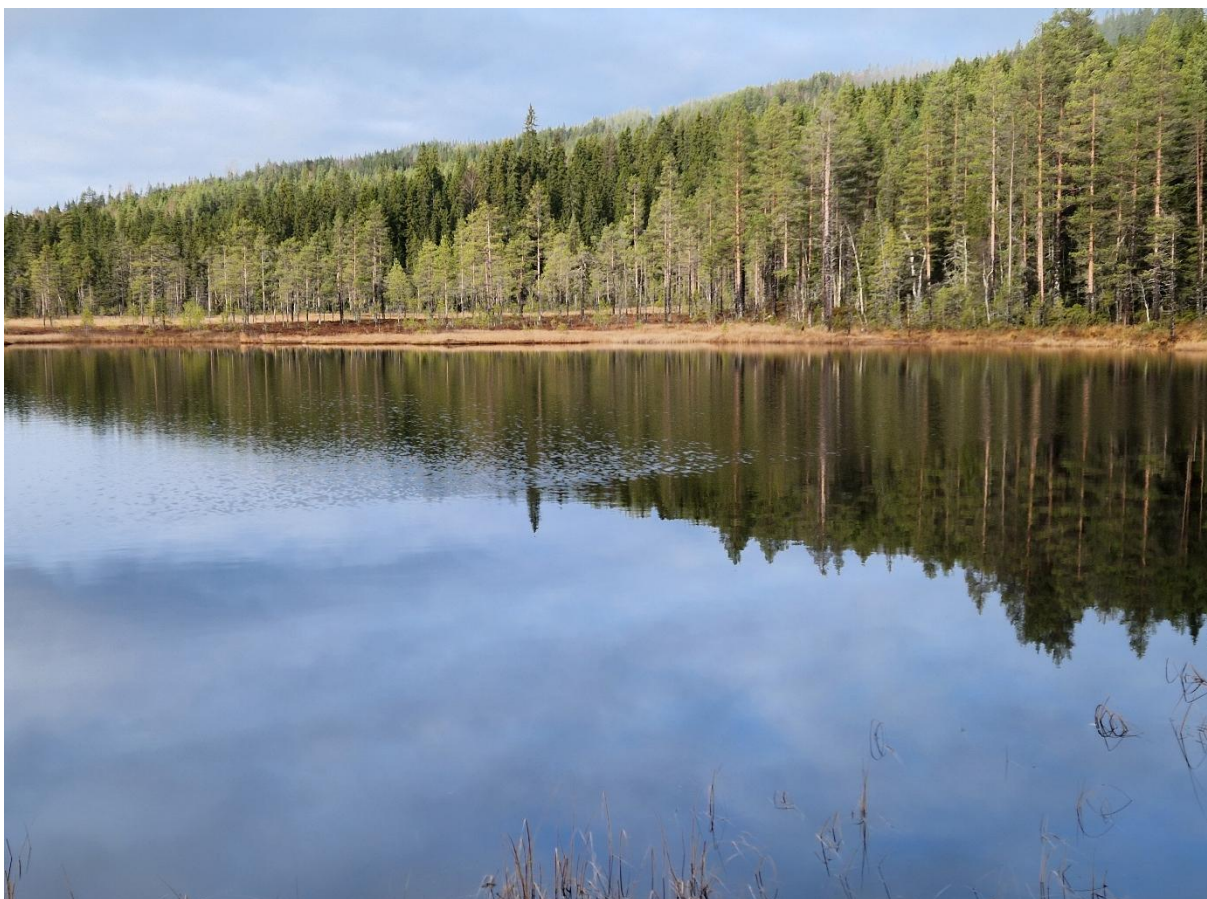
Figur 25. Det finns gamla och grova träd i området trots tidigare dimensionshuggningar och bränder.

Figur 26. Lunglav finns på många sälgar i området. En rödlistad art som blir allt mer sällsynt. Här nära en myrkant.

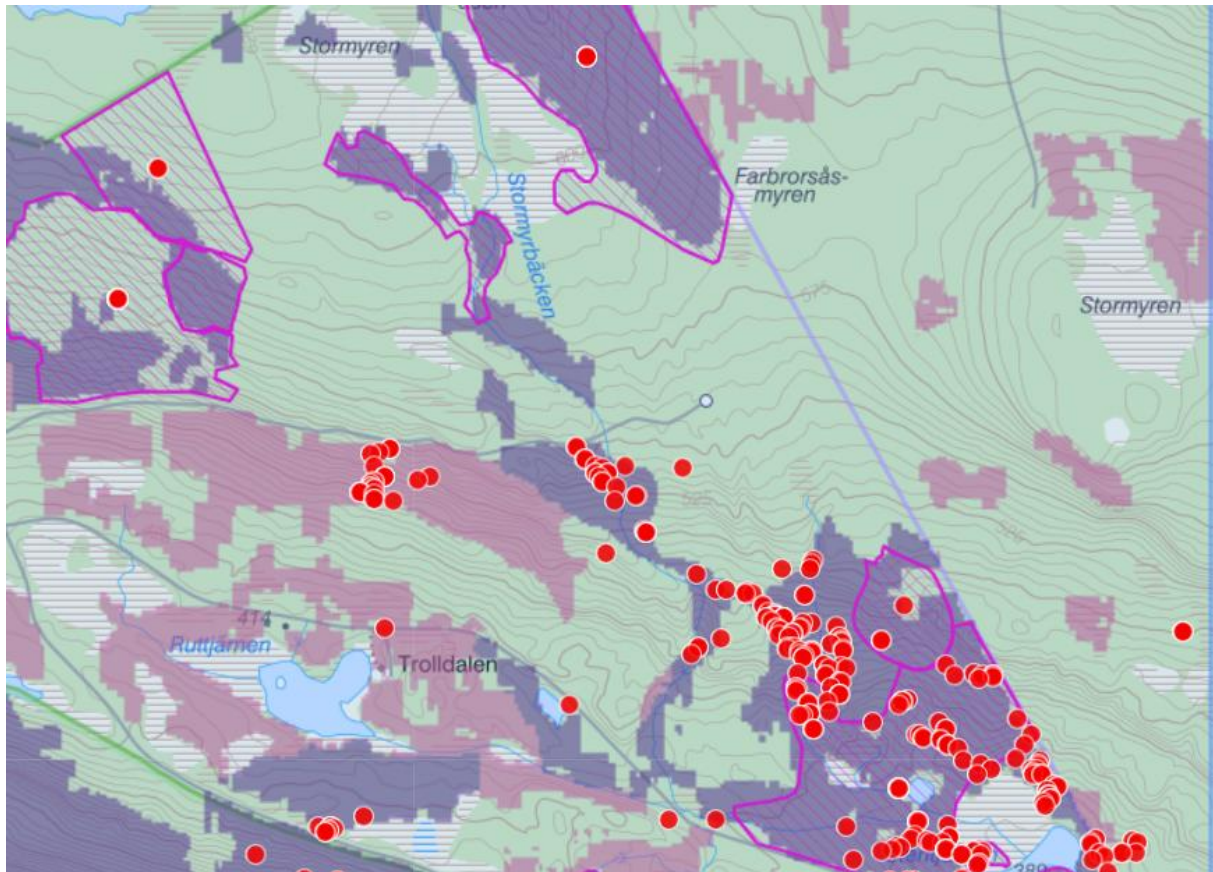

Figur 27. Rik förekomst av plattlumner som är en signalart. Den gynnas av bränder och har hittats på flera platser i området. Skogsstyrelsen avgränsade en lövbränna på sex hektar i nordöstra delen av området 1993 (runda ringen figur 30-31) som en nyckelbiotop. Det var nog tack vare information i rapporten Väglös Vildmark (1988). Där beskrivs brändan (på sidan 26-28) med 30 rader plus en svartvit landskapsbild över Dyverdalen med lövet väl synligt. Brändan uppkom på 1880-talet när vallpojken Masser Hans skulle göra rök för korna då elden av misstag spred sig. Det brann en hel vecka. I Orsa benämndes den Morabrändan, medan man i Orsa kallade den Orsabrändan. För mer info se rapporten Väglös Vildmark.

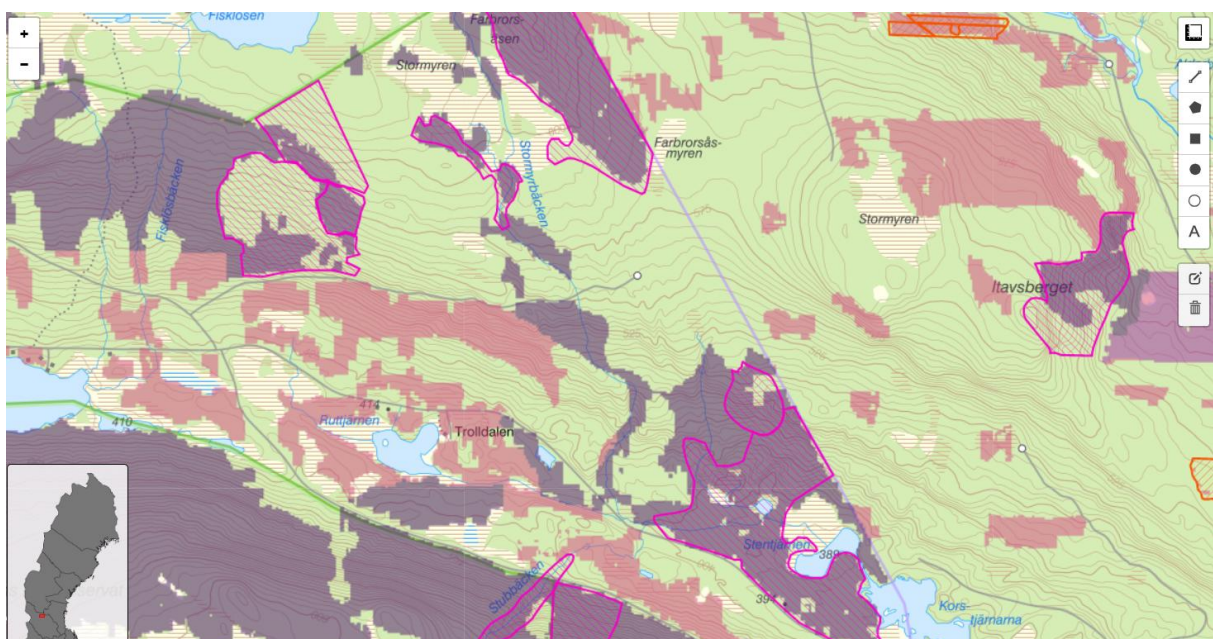

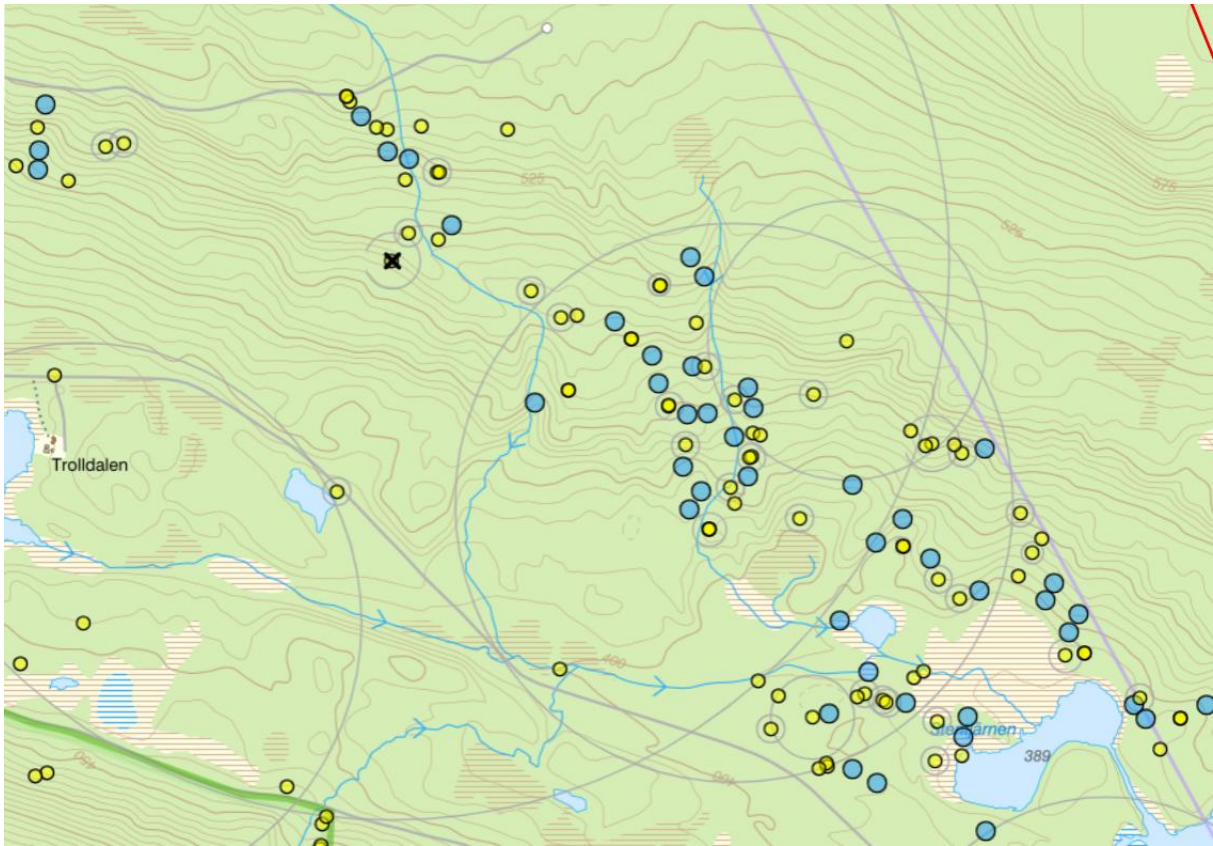
Figur 28-29. Stentjärnen mot nordväst. Nedan inventeringsområdet avgränsat med röd linje. Flera delar av området återstår att besöka, vilket framgår av figur 30 och 32.

Figur 30-31. Fyndplatser. Av tidsskäl har endast delar av området besökts och endast ett urval av de olika arternas fyndplatser har rapporterats. Rosatreckat är nyckelbiotoper och naturvärde enligt Skogsstyrelsen 2020. Ett område klassat som naturvärde i nordväst har kalavverkats innan det inventerades ordentligt. I sydöstra delen syns hur ett mycket stort antal arter ligger utanför den avgränsade nyckelbiotopen. Lila färg är kontinuitetsskog enligt Naturvårdsverkets kartor. Flera skyddsvärda skogar ligger helt utanför avgränsade nyckelbiotoper och är inte ens inlagda som naturvärde. Nedan syns detta bättre. Helt klart behövs kompletterande naturvärdesinventering i hela området.

Figur 32-33. Blå prick symboliserar flera artfynd. Prickarna längst i nordväst registrerades vid ett hastigt besök på denna plats. Antalet bäckdrag är långt fler än vad som syns på topografiska kartan. Nedan syns hur skogen närmast inventeringsområdet i väster, öster och norr är omgivet av hyggen och ungskogar.

Figur 34-35. Öster om Mora/Orsa rå finns bara mindre partier med kontinuitetsskog. Istället dominerar stora enformiga tallplantager. Ännu värre är denna contorta-plantage som ligger i Orsa intill det skyddsvärda området nära Stentjärn i Mora. Jämför det med bilden nedan som Peter Turander tagit. Det går säkert att hitta fler sällsynta och rödlistade vedsvampar än vi hittade bland alla lågor då vi bara hann kolla en bråkdel av dem. Foto: Peter Turander

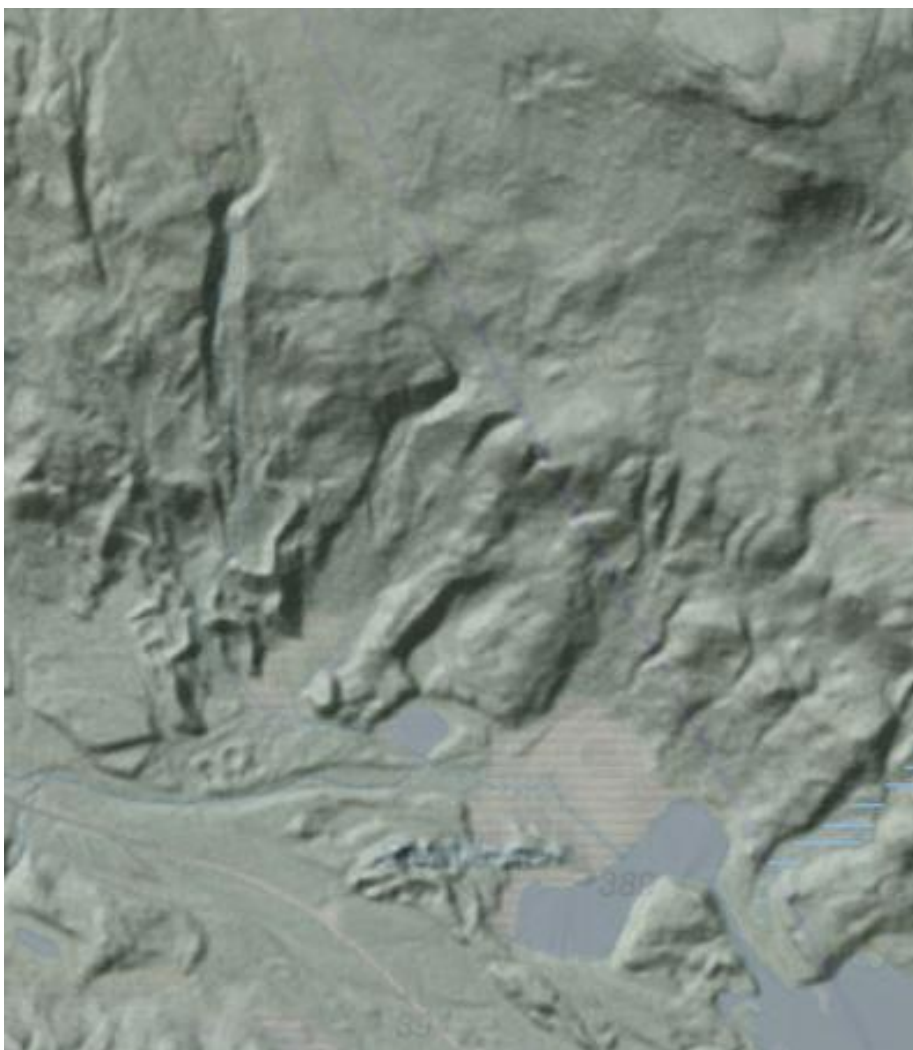

Figur 36. Spår av tretåig hackspett. I mitten ett träd som är ringat för savsugning.

Figur 37-38. Ovanliga svampar som hittades 7 november. Arten till vänster är tills vidare bestämd till snövit fingersvamp *Ramariopsis kunzei* s.lat. som är mycket sällsynt. Den till höger heter *Phaeotremella foliacea* och har inte tidigare påträffats i Dalarna.

Figur 39.
Geomorfologin är speciell med många dalar, raviner och åsar. Det finns ett par isälvsrännor i sluttningen

Artlista

Thomsons			
trägnagare	Cacotemnus thomsoni		2
Grönhjon	Callidium aeneum	NT	1
Bronshjon	Callidium coriaceum		11
Vågbandad barkbock	Semanotus undatus		5
Björksplintborre	Scolytus ratzeburgii		1
Starrmosaikslända	Aeshna juncea		1
Gråspett	Picus canus		1
Spillkråka	Dryocopus martius	NT	20
Tretåig hackspett	Picoides tridactylus	NT	46
Nötskrika	Garrulus glandarius		1
Tofsmes	Lophophanes cristatus		1
Talltita	Poecile montanus	NT	2
Trädkrypare	Certhia familiaris		1
Koltrast	Turdus merula		1
Gammelgranslav	Lecanactis abietina		4
Kattfotslav	Felipes leucopellaeus		4
Blågrå svartspik	Chaenothecopsis fennica	NT	2
Blanksvart spiklav	Calicium denigratum	NT	1
Kolflarnlav	Carbonicola anthracophila	NT	4
Mörk kolflarnlav	Carbonicola myrmecina	NT	2
Garnlav	Alectoria sarmentosa	NT	51
Talltagel	Bryoria fremontii		5
Violettgrå tagellav	Bryoria nadvornikiana	NT	16
Skägglav	Usnea dasopoga (med apothecier)		1
Vedflamlav	Ramboldia elabens	NT	2
Korallblylav	Parmeliella triptophylla		1
Lunglav	Lobaria pulmonaria	NT	11
Stuplav	Nephroma bellum		4
Torsklav	Peltigera aphthosa		1
Vitmosslav	Uromyces ericetorum		4
Gammelgransskål	Pseudographis pinicola	NT	2
Skogschampinjon	Agaricus sylvaticus		1
Tuvspindling	Cortinarius turmalis		1
Grynvaxskivling	Hygrophorus pustulatus		1
Doftskinn	Cystostereum murrayi	NT	7
Stinkmussling	Phyllotopsis nidulans		1
Barrklubbsvamp	Clavariadelphus ligula		1
Sockerkrös	Exidia saccharina		1
Gelétagg	Pseudohydnum gelatinosum		1
Rödgul			
trumpetsvamp	Craterellus lutescens		3
Taggticka	Sistotrema confluens		1
Stjärntagging	Asterodon ferruginosus	NT	3
Vedticka	Fuscoporia viticola		9
Rävticka	Inocutis rheades		1

Ullticka	Phellinidium ferrugineofuscum	NT	9
Gränsticka	Phellopilus nigrolimitatus	NT	1
Granticka	Porodaedalea chrysoloma s.lat.	NT	3
Strävt knotterskinn	Xylodon asperus		1
Pulverticka	Postia ptychogaster		1
Silkesporing	Postia sericeomollis		1
Fläckporing	Anthoporia albobrunnea	VU	1
Rosenticka	Fomitopsis rosea	NT	1
Ulltickeporing	Skeletocutis brevispora	VU	1
Sotticka	Ischnoderma benzoinum		1
Rynkskinn	Hermanssonia centrifuga	VU	16
Brandticka	Pycnoporellus fulgens		1
Citronticka	Amyloporia xantha		1
Trådticka	Climacocystis borealis		3
Dropptaggsvamp	Hydnellum ferrugineum		1
Fjällig taggsvamp s.str.	Sarcodon imbricatus s.str.		1
Strålticka	Porpomyces mucidus		1
	Phaeotremella foliacea	NE	1
Kransmossa	Hylocomiadelphus triquetrus		1
Kantvitmossa	Sphagnum quinquefarium		2
Vedtrappmossa	Crossocalyx hellerianus	NT	2
Bräkenmossa	Plagiochila asplenoides s.lat.		1
	Lycopodium complanatum subsp.		
Vanlig plattlummer	complanatum	NE	10
Korallrot	Corallorhiza trifida		1
Fläcknycklar	Dactylorhiza maculata		3
Skogsnycklar	Dactylorhiza maculata subsp. fuchsii		2
Jungfru Marie nycklar	Dactylorhiza maculata subsp. maculata		3
Knärot	Goodyera repens	VU	9
Tvåblad	Neottia ovata		2
Nattviol	Platanthera bifolia		1
Liljekonvalj	Convallaria majalis		1
Kransrams	Polygonatum verticillatum		2
Svart trolldruva	Actaea spicata		1
Älggräs	Filipendula ulmaria		1
Smultron	Fragaria vesca		1
Ärenpris	Veronica officinalis		1
Kattfot	Antennaria dioica		1
Brudborste	Cirsium heterophyllum		2
Kärrfibbla	Crepis paludosa		6
Flädervänderot	Valeriana sambucifolia		1